

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૨૧૦૯/૨૦૨૩

વીથ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૬૪૬૮/૨૦૨૩

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી ભાર્ગવ ડી. કારિયા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી પ્રણવ ત્રિવેદી

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા
-----------------------	----

પટેલ રાજેશકુમાર નારણભાઈ એન્ડ કો.

વિરુદ્ધ

ઇન્કમ ટેક્સ ઓફિસર, વોર્ડ ૧(૧) (૧) અને અન્ય

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે સુશ્રી વૈભવી કે. પરીખ (૩૨૩૮) વતી સિનિયર
એડવોકેટ શ્રી તુષાર હેમાણી

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧, ૨ માટે શ્રી વરુણ કે. પટેલ (૩૮૦૨)

કોરમ:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી ભાર્ગવ ડી. કારિઆ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી પ્રણવ ત્રિવેદી

તારીખ: ૧૯/૧૨/૨૦૨૫

સી.એ.વી. ચુકાદો

(દ્વારા: માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી પ્રણવ ત્રિવેદી)

૧. અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી વૈભવી પરીખ માટે વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી તુષાર હેમાણી અને પ્રતિવાદીઓ વતી વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેનિંગ કાઉન્સેલ શ્રી વરુણ કે. પટેલને સાંભળ્યા.

૨. રૂલ વહેલી તકે પરત કરવાપાત્ર. વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેનિંગ કાઉન્સેલ શ્રી વરુણ પટેલ પ્રતિવાદીઓ વતી રૂલની નોટિસ સ્વીકારે છે.

૩. કારણ કે બંને પિટિશનો સમાન હકીકતો અને સમાન આદેશમાંથી ઉદ્ભવે છે, સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની સંમતિથી, બંને બાબતો અંતિમ સુનાવણી માટે હાથ પર લેવામાં આવી છે અને આ સામાન્ય આદેશ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. એસ.સી.એ નં. ૧૨૧૦૯/૨૦૨૩ માં નોંધાયેલી હકીકતોને મુખ્ય બાબત તરીકે લેવામાં આવી છે.

૪. ભારતના બંધારણ ના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ પિટિશન દ્વારા, અરજદારે નીચેની રાહતો માટે પ્રાર્થના કરી છે:

"(એ) પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓને ૨૧.૧૦.૨૦૨૨ ના રોજ અધિનિયમની કલમ ૧૩૨એ હેઠળ જપ્ત કરાયેલ (requisitioned) રૂ. ૩,૦૬,૧૬,૧૧૦/- ની કિંમતના દાગીના અને લેખ તાત્કાલિક મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપો;

(એએ) જપ્ત કરાયેલી સંપત્તિ એટલે કે દાગીના અને અન્ય લેખ મુક્ત કરવા માટે અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીને નકારતા પ્રતિવાદીઓ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૮.૦૪.૨૦૨૫ નો આદેશ (પિટિશનના પૃષ્ઠ નં. ૫૦ પર એક્ઝિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયનું એનેક્ષર "એ") રદ કરો અને બાજુ પર રાખો;

(બી) આ પિટિશનની દાખલ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ પેઝિંગ હોય, પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓને ૨૧.૧૦.૨૦૨૨ ના રોજ અધિનિયમની કલમ ૧૩૨એ હેઠળ જપ્ત કરાયેલ રૂ. ૩,૦૬,૧૬,૧૧૦/- ની કિંમતના

દાગીના અને લેખ તાત્કાલિક મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ

આપો;

(સી) ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય અને ઉચિત જણાય તેવી

અન્ય અને વધુ રાહત આપવામાં આવે;

(ડી) આ પિટિશનનો ખર્ચ પૂરો પાડવો."

પ. પિટિશન દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી ટૂંકી હકીકતો નીચે મુજબ છે:

પ.૧ અરજદાર એક ભાગીદારી પેઢી છે જે 'આંગડિયા' (કુરિયર સેવા) નો વ્યવસાય કરે છે અને તેની નિયમિત વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓના ભાગરૂપે, તેના ગ્રાહકો/પક્ષકારોના માલસામાનને વિવિધ સ્થળોએ પહોંચાડવા માટે સ્વીકારવામાં આવે છે. અરજદારનો કેસ એવો છે કે ગ્રાહકો / પક્ષકારોની શરતો, નિયમો અને સૂચનાઓ મુજબ, અરજદાર દ્વારા માલસામાન પહોંચાડવામાં આવે છે જેમાં દસ્તાવેજો / સોનું અને સોનાના આભૂષણો / ચાંદીના લેખ / હીરાના લેખ / પત્રો, કવર વગેરે જેવા દસ્તાવેજો હોય છે.

પ.૨ ૨૬.૦૮.૨૦૨૨ ના રોજ મુંબઈ રેલ્વે સ્ટેશન, પ્લેટફોર્મ નં. ૩ પર ઇન્સ્પેક્ટર, આરપીએફ પોસ્ટ, પશ્ચિમ રેલ્વે, મુંબઈ દ્વારા સર્ચ અને સીઝર ઓપરેશન (શોધ અને જપ્તી કામગીરી) હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. શોધ દરમિયાન, રમણભાઈ ચતુરભાઈ

પટેલ અને નવીનકુમાર વિશાલસિંહ પવાર નામના બે વ્યક્તિઓ પાસેથી કેટલાક પાર્સલ ધરાવતા બે શોલ્ડર બેગ મળી આવ્યા હતા. મેનેજરની હાજરીમાં શોલ્ડર બેગ ખોલવામાં આવ્યા હતા અને તેમાં મળેલા લેખોનું મૂલ્યાંકન સરકાર દ્વારા માન્ય વેલ્યુઅર દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ, તારીખ ૨૬.૮.૨૦૨૨ નું પંચનામું કરવામાં આવ્યું હતું. પાર્સલોમાં દાગીના અને અન્ય લેખ હતા. જમ કરાયેલા દાગીના અને અન્ય લેખો ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ (હવે પછી ટૂંકમાં 'એક્ટ' તરીકે ઓળખવામાં આવશે) ની કલમ ૧૩૨એ હેઠળ 'ડેપ્યુટી ડિરેક્ટર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ (Inv.), યુનિટ- ૩(૧), મુંબઈ' દ્વારા ૨૧.૧૦.૨૦૨૨ ના રોજ 'ઇન્સ્પેક્ટર, આરપીએફ પોસ્ટ, પશ્ચિમ રેલ્વે, મુંબઈ' ની કસ્ટડીમાંથી 'રિક્વિઝિશન' (માંગણી) કરવામાં આવ્યા હતા. પરિણામે, ૨૧.૧૦.૨૦૨૨ ના રોજ મળેલી અને જમ કરાયેલી જવેલરી વગેરેની ઇન્વેન્ટરીના સંબંધમાં પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. ઉક્ત પંચનામા મુજબ, રૂ. ૩,૦૫,૧૭,૧૫૦/- ની કિંમતના દાગીના અને લેખ અરજદારના હતા. જમ કરાયેલા દાગીના વિશે પૂછપરછ કર્યા પછી અને જાણ્યા પછી, અરજદારે ૧૭.૧૧.૨૦૨૨ ના રોજ પત્રવ્યવહાર કર્યો હતો અને ત્યારબાદ અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પ્રથમ શરત (proviso) હેઠળ અરજી દાખલ કરી હતી. અધિનિયમની કલમ ૧૩૨એ હેઠળ માંગવામાં આવેલ દાગીના અને લેખો મુક્ત કરવા માટે અરજી કરવામાં આવી હતી. કલમ ૧૩૨બી હેઠળની અરજીમાં જમ કરાયેલા માલની વિગતો આપવામાં આવી હતી. અરજદારે આંગડિયાના હિસાબો

પણ પૂરા પાડ્યા હતા જે અધિનિયમની કલમ ૪૪એબી ની જોગવાઈઓ હેઠળ યોગ્ય રીતે ઓડિટ કરવામાં આવ્યા હતા. અરજદારે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પેટા-કલમ (૩) માં ઉલ્લેખિત અસ્તિત્વમાં રહેલી કોઈપણ જવાબદારી ચૂકવવા માટે પ્રતિવાદીની તરફેણમાં બાંધધરી પણ આપી હતી. અરજદારનો કેસ એવો છે કે જમ કરાયેલી સંપત્તિના રિક્વિઝિશનના સંબંધમાં સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટ ટેક્સીસ દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૨૧.૧.૨૦૦૯ ની સૂચના તરફ પ્રતિવાદીનું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું જેમાં એવું પ્રદાન કરવામાં આવ્યું હતું કે જો જમ કરાયેલી સંપત્તિના રિક્વિઝિશનની પ્રકૃતિ અને સ્ત્રોત સમજાવવામાં આવે છે, તો બાકી રહેલી માંગણીઓની વસૂલાત અને અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પેટા-કલમ (૧) માં સમાવિષ્ટ અન્ય આવશ્યકતાઓની પરિપૂર્ણતાને આધીન, આવી જમ કરાયેલી સંપત્તિ મુક્ત થવી જોઈએ.

૫.૩ અરજદારનો કેસ એવો છે કે કારણ કે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી હેઠળની તારીખ ૧૭.૧૧.૨૦૨૨ ની અરજીના સંબંધમાં કોઈ જવાબ મળ્યો ન હતો, તેથી અરજદાર દ્વારા તારીખ ૯.૩.૨૦૨૩ ની રિમાઈન્ડર અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. રિમાઈન્ડર અરજીનો કોઈ જવાબ ન મળતાં, ૩.૭.૨૦૨૩ ના રોજ વર્તમાન રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૫.૪ અરજદારનો કેસ એવો છે કે અરજદાર સામે આકારણી વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માટે અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૨) હેઠળ તારીખ ૨૩.૬.૨૦૨૩ ની નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. વર્તમાન રિટ પિટિશનની પેન્ડન્સી દરમિયાન, પ્રતિવાદીએ તારીખ ૨૮.૪.૨૦૨૫ ના આદેશ દ્વારા અરજદારની અરજી નકારી કાઢી હતી અને ત્યારબાદ જમ કરાયેલી સંપત્તિ મુક્ત કરવાની અરજદારની પ્રાર્થનાને નકારી કાઢી હતી. અસ્વીકારનો આધાર એ હતો કે આકારણી વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માટે આકારણી ૩.૩.૨૫ ના રોજ પૂર્ણ થઈ હતી અને રૂ. ૨,૯૬,૨૬,૭૫૦/- ની માંગ બાકી હતી. આને ધ્યાનમાં રાખીને, વર્તમાન રિટ પિટિશનમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને તારીખ ૨૮.૪.૨૦૨૫ ના આદેશને વર્તમાન રિટ પિટિશનમાં પડકારવામાં આવ્યો છે જેમાં જમ કરાયેલા માલ/સંપત્તિ મુક્ત કરવાની વધુ પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી.

૬. અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી વૈભવી પરીખ માટે હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી તુષાર હેમાણીએ રજૂઆત કરી છે કે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨ "શોધ અને જમી" સાથે કામ કરતી વખતે વિભાગને "સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડ" (વેપાર માટેનો સ્ટોક) જમ કરવાની સત્તા આપતી નથી. આમ, "સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડ" નો ભાગ બનતા દાગીના અને અન્ય લેખો જમ કરવાની કાર્યવાહી અને અધિનિયમની કલમ ૧૩૨એ હેઠળ રિક્વિઝિશનની અનુગામી કાર્યવાહી કાયદાની નજરમાં ટકી શકે તેવી નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે અધિનિયમની કલમ

૧૩૨ ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (iii) અધિકૃત અધિકારીને આવા શોધના પરિણામે મળેલા કોઈપણ આવા હિસાબના પુસ્તકો, અન્ય દસ્તાવેજો, નાણાં, બુલિયન, દાગીના અથવા અન્ય મૂલ્યવાન લેખ અથવા વસ્તુને જમ કરવાની સત્તા આપે છે. જોકે, ઉક્ત કલમ (iii) ની શરત (proviso) મુજબ, કોઈપણ બુલિયન, દાગીના અથવા અન્ય મૂલ્યવાન લેખ અથવા વસ્તુ, જે વ્યવસાયનો "સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડ" છે તેને જમ કરવામાં આવશે નહીં પરંતુ અધિકૃત અધિકારી વ્યવસાયના આવા સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડની નોંધ અથવા ઇન્વેન્ટરી બનાવશે.

૬.૧ એવું વધુ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (i) ની પ્રથમ શરત મુજબ, જ્યાં સંપત્તિ જમ કરવામાં આવી હતી તે મહિનાના અંતથી ત્રીસ દિવસની અંદર સંપત્તિ મુક્ત કરવા માટે અરજી કરવામાં આવે છે અને આવી સંપત્તિના સંપાદનની પ્રકૃતિ તેમજ સ્ત્રોત સમજાવવામાં આવે છે, તો "અસ્તિત્વમાં રહેલી જવાબદારી" ની રકમ આવી સંપત્તિમાંથી વસૂલ કરી શકાય છે અને આવી સંપત્તિનો બાકીનો ભાગ સક્ષમ સત્તાધિકારીની પૂર્વ મંજૂરી સાથે મુક્ત કરી શકાય છે. અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (i) ની બીજી શરત મુજબ, પ્રથમ શરતમાં ઉલ્લેખિત સંપત્તિ તે તારીખથી ૧૨૦ દિવસની અંદર મુક્ત કરવામાં આવશે કે જે દિવસે કલમ ૧૩૨ હેઠળ શોધ માટે અથવા કલમ ૧૩૨એ હેઠળ રિક્વિઝિશન માટેની છેલ્લી અધિકૃતતા બજાવવામાં આવી હતી.

ક.૨ એવું વધુ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૧૩૨એ ની પેટા-કલમ (૩) મુજબ, જ્યાં રિક્વિઝિશનિંગ ઓફિસરને કોઈપણ હિસાબના પુસ્તકો, અન્ય દસ્તાવેજો અથવા સંપત્તિ પહોંચાડવામાં આવી હોય, ત્યાં કલમ ૧૩૨ ની પેટા-કલમ (જએ) થી (૧૪) (બંને સહિત) અને કલમ ૧૩૨બી ની જોગવાઈઓ, શક્ય હોય ત્યાં સુધી, એવી રીતે લાગુ પડશે કે જાણે આવા હિસાબના પુસ્તકો, અન્ય દસ્તાવેજો અથવા સંપત્તિ કલમ ૧૩૨ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ રિક્વિઝિશનિંગ ઓફિસર દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૩૨એ ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (એ) અથવા કલમ (બી) અથવા કલમ (સી) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિની કસ્ટડીમાંથી જપ્ત કરવામાં આવી હોય, જે પણ કિસ્સો હોય. વર્તમાન કેસમાં, સંપત્તિ મુક્ત કરવા માટેની ઉપરોક્ત અરજી જે મહિનામાં સંપત્તિ રિક્વિઝિશન કરવામાં આવી હતી તે મહિનાના અંતથી ૩૦ દિવસની નિર્ધારિત મુદતની અંદર કરવામાં આવી હતી.

ક.૩ એવું વધુ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે વિભાગનો એવો કેસ નથી કે અરજી નિર્ધારિત સમય મર્યાદામાં કરવામાં આવી નથી. વિભાગનો એવો પણ કેસ નથી કે જપ્ત કરાયેલા દાગીનાની પ્રકૃતિ અને સ્ત્રોત સમજાવવામાં આવ્યા નથી. કલમ ૧૩૨ હેઠળ શોધ માટે અથવા કલમ ૧૩૨એ હેઠળ રિક્વિઝિશન માટેની છેલ્લી અધિકૃતતાની તારીખથી ૧૨૦ દિવસની કાનૂની સમય મર્યાદા ઘણા સમય પહેલા જ સમાપ્ત થઈ ગઈ છે. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં રાખીને, છેલ્લી અધિકૃતતાની તારીખથી

૧૨૦ દિવસના કાનૂની સમયગાળાની બહાર માંગવામાં આવેલી જવેલરી અને લેખો રોકી રાખવા માટે પ્રતિવાદી ન્યાયી ન હતા.

૬.૪ આવી રજૂઆતોના પગલે, શ્રી હેમાણીએ રજૂઆત કરી છે કે વર્તમાન રિટ પિટિશન મંજૂર કરવામાં આવે અને તારીખ ૨૮.૪.૨૦૨૫ નો આદેશ રદ કરવામાં આવે અને બાજુ પર રાખવામાં આવે અને વર્તમાન અરજદારની સંપત્તિ મુક્ત કરવામાં આવે.

૭. તેનાથી વિપરીત, પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેજિંગ કાઉન્સેલ શ્રી વરુણ પટેલે, એક્ઝિક્યુટિવ-ઇન-રિપ્લાય પર આધાર રાખીને રજૂઆત કરી છે કે વર્તમાન રિટ પિટિશન પેન્ડિંગ છે અને વર્તમાન પિટિશનમાં આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૭.૪.૨૦૨૫ ના આદેશના અનુસંધાનમાં, આકારણી અધિકારી, જે ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ, સેન્ટ્રલ સર્કલ-૧(૨), અમદાવાદ છે, તેમણે તારીખ ૨૮.૪.૨૦૨૫ નો આદેશ પસાર કરીને અરજદારની અરજી નકારી કાઢી છે અને વધુમાં જમ કરાયેલી સંપત્તિ મુક્ત કરવાનો ઇનકાર કર્યો છે.

૭.૧ વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેજિંગ કાઉન્સેલ શ્રી પટેલ દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે હવે વર્તમાન અરજદાર માટે સંબંધિત આકારણી વર્ષ માટેની આકારણી પહેલેથી જ પૂર્ણ થઈ ગઈ છે અને ઉક્ત આકારણી વર્ષ માટે માંગ બાકી છે. એકવાર

માંગ ઊભી થાય પછી જે સંપત્તિની માંગણી (requisitioned) કરવામાં આવી છે તેને બાકી માંગ સામે સરભર કરી શકાય છે. આવી રજૂઆતોના પગલે, શ્રી પટેલે રજૂઆત કરી છે કે વર્તમાન રિટ પિટિશન ફગાવી દેવી જોઈએ.

૮. પક્ષકારોના વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ્સને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, વિચારણા માટેનો પ્રાથમિક પ્રશ્ન એ છે કે શું અધિનિયમ હેઠળના આકારણી અધિકારીને ભવિષ્યની સંભવિત જવાબદારી નક્કી થવાની રાહ જોતા અનિશ્ચિત સમયગાળા માટે જમ કરાચેલી સંપત્તિ જાળવી રાખવાની અને સમાન આધારે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨એ હેઠળની અરજી નકારવાની અનિયંત્રિત સત્તા આપવામાં આવી છે.

૯. આ જ હેતુ માટે, કાયદાકીય આશય જોવો જરૂરી છે. આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૩૨ માં પ્રથમ સુધારો આવકવેરા (સુધારા બિલ), ૧૯૬૫ દ્વારા આવ્યો હતો, જે નીચે મુજબ છે:

"(પ) જ્યાં કોઈપણ નાણાં, બુલિયન, દાગીના અથવા અન્ય મૂલ્યવાન લેખ અથવા વસ્તુ (ત્યારબાદ આ કલમ અને કલમ ૧૩૨એ માં સંપત્તિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) જમ કરવામાં આવે છે, સંબંધિત વ્યક્તિને

સાંભળવાની અને નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી પૂછપરછ કરવાની તક આપ્યા પછી, જમીના નેવું દિવસની અંદર, કમિશનરની પૂર્વ મંજૂરી સાથે, આદેશ આપશે, –

(i) તેની પાસે ઉપલબ્ધ સામગ્રીના આધારે તેના શ્રેષ્ઠ નિર્ણય મુજબ સંક્ષિપ્ત રીતે અધોષિત આવક (અધોષિત મિલકતમાંથી આવક સહિત) નો અંદાજ લગાવવો; અથવા

(ii) ભારતીય આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૨૨ (૧૯૨૨ નો ૧૧), આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર આ રીતે અંદાજિત આવક પરના ટેક્સની રકમની ગણતરી કરવી;

(iii) આ અધિનિયમ અને કલમ ૨૩૦એ ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (એ) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ એક અથવા વધુ અધિનિયમો હેઠળ અસ્તિત્વમાં રહેલી કોઈપણ જવાબદારીને સંતોષવા માટે જરૂરી રકમનો ઉલ્લેખ કરવો, જેના સંદર્ભમાં આવી વ્યક્તિ ડિફોલ્ટમાં

છે અથવા ડિફોલ્ટમાં હોવાનું માનવામાં આવે છે, અને તેની કસ્ટડીમાં આવી સંપત્તિ અથવા તેનો ભાગ જાળવી રાખવો જે તેના મતે કલમ (ii) અને (iii) માં ઉલ્લેખિત રકમના સરવાળાને સંતોષવા માટે પૂરતો હોય અને બાકીનો ભાગ, જો કોઈ હોય તો, તરત જ તે વ્યક્તિને મુક્ત કરવો જેની કસ્ટડીમાંથી તે જમ કરવામાં આવ્યા હતા:

પરંતુ જો, તેની પાસે ઉપલબ્ધ સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી આવકવેરા અધિકારી એવા મત પર આવે કે આવી આવક અથવા કોઈપણ ભાગ કયા ચોક્કસ પાછલા વર્ષ અથવા વર્ષો સાથે સંબંધિત છે તે નક્કી કરવું શક્ય નથી, તો તે આવી આવક અથવા ભાગ પર, જે પછા કિસ્સો હોય, ટેક્સની ગણતરી કરી શકે છે, જાણે કે આવી આવક અથવા તેનો ભાગ નાણાકીય વર્ષમાં લાગુ દરો પર ટેક્સને પાત્ર કુલ આવક હોય જેમાં સંપત્તિ જમ કરવામાં આવી હતી:

વધુમાં જો કોઈ વ્યક્તિએ કલમ (ii) અને (iii) માં ઉલ્લેખિત તમામ રકમો અથવા તેના કોઈપણ ભાગની ચુકવણી કરી હોય અથવા સંતોષકારક વ્યવસ્થા કરી હોય, તો આવકવેરા અધિકારી, કમિશનરની પૂર્વ મંજૂરી સાથે, કેસના સંજોગોમાં તે યોગ્ય માને તે રીતે સંપત્તિ અથવા તેનો ભાગ મુક્ત કરી શકે છે."

૧૦. સુધારા અધિનિયમ, ૧૯૬૫ માં, એવું પ્રદાન કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં કોઈપણ સંપત્તિ જપ્ત કરવામાં આવે છે ત્યારે આવી જમીનના ૯૦ દિવસની અંદર, આવકવેરા અધિકારી ઉપલબ્ધ સામગ્રીના આધારે અધોષિત આવકનો સંક્ષિપ્તમાં અંદાજ લગાવીને, કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર તેના પર આવકવેરાની રકમની ગણતરી કરીને અને ડિરેક્ટ ટેક્સ એક્ટમેન્ટ્સ હેઠળ અસ્તિત્વમાં રહેલી કોઈપણ જવાબદારીને સંતોષવા માટે જરૂરી રકમનો ઉલ્લેખ કરીને એક આદેશ પસાર કરશે જેના સંબંધમાં વ્યક્તિ ડિફોલ્ટમાં છે અથવા ડિફોલ્ટમાં હોવાનું માનવામાં આવે છે. ત્યારબાદ, જ્યાં આકારણીધારકે અધોષિત આવક સંબંધિત જવાબદારીની રકમ ચૂકવી હોય અથવા ચુકવણી માટે સંતોષકારક વ્યવસ્થા કરી હોય, તો અધિકારી દ્વારા સંપત્તિ મુક્ત કરવામાં આવી શકે છે. સુધારામાં જપ્ત કરાયેલા નાણાં અને કર જવાબદારી કરતાં વધુ જાળવી રાખવામાં આવેલી સંપત્તિની આવક જાળવી રાખવા

માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા વળતર તરીકે વ્યાજ ચૂકવવાની પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

૧૧. ત્યારબાદ, સુધારા બિલ દ્વારા, કલમ ૧૩૨એ માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને 'નેવું દિવસ' શબ્દોની જગ્યાએ 'એકસો અને વીસ દિવસ' શબ્દો મૂકવામાં આવ્યા હતા.

"કલમ ૧૩૨ માં સુધારો:- આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૩૨ માં, ૧ ઓક્ટોબર, ૧૯૮૪ થી અમલમાં આવતા,-

(એ) પેટા-કલમ (૫) માં "નેવું દિવસ" શબ્દોને બદલે, "એકસો અને વીસ દિવસ" શબ્દો મૂકવામાં આવશે;

(બી) પેટા-કલમ (૧૧) માં, "આવા સત્તાધિકારી, જેની આ અંગે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સત્તાવાર ગેઝેટમાં સૂચના આપવામાં આવી શકે છે (ત્યારબાદ આ કલમમાં સૂચિત સત્તાધિકારી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે" શબ્દો અને કૌંસને બદલે, "કમિશનર" શબ્દો મૂકવામાં આવશે."

તેથી, સુધારામાં એવું પ્રદાન કરવામાં આવ્યું હતું કે ઉપલબ્ધ સામગ્રીના આધારે સંક્ષિપ્ત રીતે અધોષિત આવકનો અંદાજ લગાવવાનો, તેના પર ટેક્સની ગણતરી કરવાનો વગેરે પેટા-કલમ (પ) હેઠળનો આદેશ, ૯૦ દિવસના બદલે, જમીના ૧૨૦ દિવસની અંદર આવકવેરા અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવશે.

૧૨. ત્યારબાદ, ફાઇનાન્સ એક્ટ, ૨૦૦૨ દ્વારા, કલમ ૧૩૨બી માટે નવી કલમની રચના કરવામાં આવી હતી:

"કલમ ૧૩૨બી માટે નવી કલમની અવેજી..

૫૭. આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી માટે, ૧ જૂન ૨૦૦૨ થી અમલમાં આવતી નીચેની કલમ મૂકવામાં આવશે—

૧૩૨બી. જમ કરાયેલી અથવા માંગવામાં આવેલી સંપત્તિનો ઉપયોગ.

(૧) કલમ ૧૩૨ હેઠળ જમ કરાયેલી અથવા કલમ ૧૩૨એ હેઠળ માંગવામાં આવેલી સંપત્તિનો નીચે મુજબ ઉપયોગ કરી શકાશે, એટલે કે:

(i) આ અધિનિયમ, વેલ્થ-ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૫૭ (૨૭/૧૯૫૭), એક્સપેન્ડિચર-ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૮૭ (૩૫/૧૯૮૭), ગિફ્ટ-ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૫૮ (૧૮/૧૯૫૮) અને ઈન્ટરેસ્ટ-ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૭૪ (૪૫/૧૯૭૪) હેઠળની કોઈપણ વર્તમાન જવાબદારીની રકમ, અને બ્લોક સમયગાળા માટે પ્રકરણ XIV-બી હેઠળ આકારણી પૂર્ણ થવા પર નિર્ધારિત જવાબદારીની રકમ (આવી આકારણીના સંબંધમાં વસૂલવામાં આવેલ કોઈપણ દંડ અથવા ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ સહિત) અને જેના સંબંધમાં આવી વ્યક્તિ ડિફોલ્ટમાં છે અથવા ડિફોલ્ટમાં હોવાનું માનવામાં આવે છે, તે આવી સંપત્તિમાંથી વસૂલ કરી શકાય છે: પરંતુ જ્યાં કોઈપણ આવી સંપત્તિના સંપાદનની પ્રકૃતિ અને સ્ત્રોત આકારણી અધિકારીના સંતોષ મુજબ સમજાવવામાં આવે છે, તો આ કલમમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ વર્તમાન જવાબદારીની રકમ આવી સંપત્તિમાંથી વસૂલ કરી શકાય છે અને સંપત્તિનો બાકીનો ભાગ, જો કોઈ હોય તો, ચીફ કમિશનર અથવા કમિશનરની પૂર્વ

મંજૂરી સાથે, તે વ્યક્તિને મુક્ત કરી શકાય છે જેની કસ્ટડીમાંથી સંપત્તિ જપ્ત કરવામાં આવી હતી:

વધુમાં જો પ્રથમ શરતમાં ઉલ્લેખિત આવી સંપત્તિ અથવા તેનો કોઈપણ ભાગ તે તારીખથી એકસો અને વીસ દિવસના સમયગાળાની અંદર મુક્ત કરવામાં આવશે કે જે દિવસે કલમ ૧૩૨ હેઠળ શોધ માટે અથવા કલમ ૧૩૨એ હેઠળ રિફ્રેશિશન માટે, જે પણ કિસ્સો હોય, છેલ્લી અધિકૃતતા બજાવવામાં આવી હતી,

(ii) જો સંપત્તિમાં માત્ર નાણાં હોય, અથવા અંશતઃ નાણાં અને અંશતઃ અન્ય સંપત્તિ હોય, તો આકારણી અધિકારી ખંડ (૧) માં ઉલ્લેખિત જવાબદારીઓની ચુકવણીમાં આવા નાણાંનો ઉપયોગ કરી શકે છે અને આકારણીધારકને તેટલા નાણાં સુધી આવી જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવામાં આવશે;

(iii) નાણાં સિવાયની સંપત્તિનો પણ ખંડ (i) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ આવી જવાબદારીની ચુકવણી માટે ઉપયોગ કરી શકાય છે જે બાકી રહે છે અને આ હેતુ માટે

આવી સંપત્તિ ડિસ્ટ્રેન્ટ હેઠળ હોવાનું માનવામાં આવશે જાણે કે આવો ડિસ્ટ્રેન્ટ આકારણી અધિકારી દ્વારા અથવા, જે પણ કિસ્સો હોય, કલમ ૨૨૬ ની પેટા-કલમ (૫) હેઠળ ચીફ કમિશનર અથવા કમિશનરના અધિકૃતતા હેઠળ ટેક્સ રિકવરી ઓફિસર દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય અને આકારણી અધિકારી અથવા, જે પણ કિસ્સો હોય, ટેક્સ રિકવરી ઓફિસર આવી સંપત્તિના વેચાણ દ્વારા આવી જવાબદારીઓની રકમ વસૂલ કરી શકે છે અને આપું વેચાણ ત્રીજી અનુસૂચિમાં નિર્ધારિત રીતે કરવામાં આવશે."

૧૩. ત્યારબાદ ૧ જૂન, ૨૦૦૩ થી, કલમ ૧૩૨બી માં વધુ સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો:

"કલમ ૧૩૨બી માં સુધારો.

૫૪. આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી માં, ૧ જૂન, ૨૦૦૩ થી અમલમાં આવતા—

(એ) પેટા-કલમ (૧) માં કલમ (i) માં —

(i) "બ્લોક સમયગાળા માટે પ્રકરણ XIV-બી હેઠળ" શબ્દો, આંકડાઓ અને અક્ષરને બદલે, "કલમ ૧૫૩એ હેઠળ અને પાછલા વર્ષ સાથે સંબંધિત વર્ષની આકારણી કે જેમાં શોધ શરૂ કરવામાં આવી છે અથવા રિક્વિઝિશન કરવામાં આવી છે, અથવા બ્લોક સમયગાળા માટે પ્રકરણ XIV-બી હેઠળ આકારણી પૂર્ણ થવા પર નિર્ધારિત જવાબદારીની રકમ, જે પણ કિસ્સો હોય તે મૂકવામાં આવશે:

(ii) પ્રથમ શરતમાં "પરંતુ જ્યાં કોઈપણ આવી સંપત્તિના સંપાદનની પ્રકૃતિ અને સ્ત્રોત સમજાવવામાં આવે છે" શબ્દોને બદલે "પરંતુ જ્યાં સંબંધિત વ્યક્તિ જે મહિનામાં સંપત્તિ જપ્ત કરવામાં આવી હતી તે મહિનાના અંતથી ત્રીસ દિવસની અંદર સંપત્તિ મુક્ત કરવા માટે આકારણી અધિકારીને અરજી કરે છે અને કોઈપણ આવી સંપત્તિના સંપાદનની પ્રકૃતિ અને સ્ત્રોત સમજાવવામાં આવે છે" શબ્દો મૂકવામાં આવશે.

૧૪. સુધારા અંગેની નોંધ સ્પષ્ટ કરે છે કે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨ હેઠળ જમ કરાયેલી અથવા અધિનિયમની કલમ ૧૩૨એ હેઠળ રિક્વિઝિશન કરાયેલી સંપત્તિ મુક્ત કરવામાં આવશે જો કોઈપણ અસ્તિત્વમાં રહેલી કર જવાબદારીની વસૂલાત પછી આકારણી અધિકારીના સંતોષ મુજબ આવી સંપત્તિના રિક્વિઝિશનની પ્રકૃતિ અને સ્ત્રોત સમજાવવામાં આવે. એવું વધુમાં પ્રદાન કરવામાં આવ્યું હતું કે પ્રથમ શરતમાં ઉલ્લેખિત સંપત્તિ મુક્ત કરવામાં આવશે જો સંબંધિત આકારણીધારક જે મહિનામાં સંપત્તિ જમ કરવામાં આવી હતી તે મહિનાના અંતથી ૩૦ દિવસની અંદર આકારણી અધિકારીને અરજી કરે છે. તેથી, જો કોઈ ચોક્કસ મહિનામાં સંપત્તિ જમ કરવામાં આવી હોય, તો આકારણીધારકને પછીના મહિનાના અંત સુધી અરજી કરવાની સ્વતંત્રતા હતી.

૧૫. ૨૦૦૩ ના સુધારા સાથે, કાયદાકીય ઉદ્દેશ્ય સ્પષ્ટ હતો કે જો આકારણીધારકે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ-(i) મુજબ પૂરા પાડવામાં આવેલ સમયગાળા દરમિયાન અરજી કરી હોય અને તેમાં ઉલ્લેખિત શરતો પૂર્ણ થાય, તો આકારણી અધિકારી જમ કરાયેલી સંપત્તિ મુક્ત કરવા માટે બંધાયેલા છે. જમ કરાયેલી સંપત્તિ ચાલુ રાખવા માટે ભવિષ્યની કર જવાબદારી નક્કી થવાની રાહ જોવી આવકવેરા અધિકારી માટે ખુલ્લું રહેશે નહીં. આવકવેરા અધિકારી સંપત્તિ જમ કરતી વખતે અસ્તિત્વમાં હોય તેવી જવાબદારીને

સરભર કરવા માટે સ્વતંત્ર રહેશે. જોકે, આવકવેરા અધિકારી માટે જે આકારણી વર્ષમાં સંપત્તિ જમ કરવામાં આવી હતી તેની જવાબદારી નક્કી થાય ત્યાં સુધી રાહ જોવી ખુલ્લું રહેશે નહીં. એકવાર આકારણીધારકે શરત હેઠળ નિર્ધારિત સમય મુજબ અરજી કરી હોય અને ત્યારબાદ, જો શરતો પૂર્ણ થાય, તો આવકવેરા અધિકારી પાસે જમ કરાયેલી સંપત્તિ મુક્ત કરવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ રહેતો નથી.

૧૬. વર્તમાન કેસમાં, પ્રતિવાદીએ લગભગ ૨ વર્ષના સમયગાળા માટે જમ કરાયેલો માલ જાળવી રાખવાની કાર્યવાહી કરી છે અને ત્યારબાદ ૨૮.૪.૨૦૨૫ ના રોજ અરજી નકારતી વખતે દલીલ કરી છે કે એ.વાય. ૨૦૨૩-૨૪ માટેની આકારણી પૂર્ણ થઈ ગઈ છે અને વર્તમાન આકારણીધારક માટે રૂ. ૨,૯૬,૨૬,૭૫૦/- ની માંગ છે અને, તેથી, અધિનિયમની કલમ ૧૩૨એ હેઠળની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે છે. દુર્ભાગ્યે, આક્ષેપિત આદેશમાં પ્રતિવાદી દ્વારા લેવામાં આવેલી આવી દલીલ કાયદા, સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ અને અધિનિયમની જોગવાઈઓના કાયદાકીય ઉદ્દેશ્યની વિરુદ્ધ છે. વર્તમાન કર જવાબદારીના સંદર્ભમાં, અરજદાર દ્વારા અરજી કરવામાં આવી હોય તે તારીખની સ્થિતિ ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. આકારણી અધિકારી ૧૨૦ દિવસના સમયગાળાથી આગળ વધવા માટે સ્વતંત્ર નથી. વર્તમાન કેસમાં, તેણે લગભગ ૨ વર્ષ અને ૧૨૦ દિવસના સમયગાળા માટે સંપત્તિ જમ કરી છે અને ત્યારબાદ આકારણી નક્કી થઈ

ગઈ છે અને માંગ સ્પષ્ટ થઈ ગઈ છે તેવું અવલોકન કરીને અરજી નામંજૂર કરી છે. આવું આચરણ અને અવલોકન અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ના કાયદાકીય ઉદ્દેશ્યના મૂળ સ્વભાવને ખૂબ જ નિરાશ કરશે.

૧૭. આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલું અવલોકન નાદિમ દિલીપ ભાઈ પંજવાણી વિ. ઇન્કમ-ટેક્સ ઓફિસર, વોર્ડ નં.૩ ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણય દ્વારા ફળીભૂત થાય છે, જે [૨૦૧૬] ૬૬ taxmann.com ૧૨૪ (Gujarat) માં નોંધાયેલ છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

"૯. મીતાબેન આર. શાહ (સુપ્રા) ના કેસમાં આ કોર્ટ સમક્ષ આવો જ એક પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો, જેમાં પણ, જમ કરાયેલી સંપત્તિ અને હિસાબના પુસ્તકો મુક્ત કરવા માટેની અરજી છેલ્લી અધિકૃતતાથી ૧૨૦ દિવસ વીતી ગયા પછી નક્કી કરવામાં આવી હતી. આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું અને અવલોકન કર્યું:

"૧૮. પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને કાનૂની જોગવાઈઓ અને કેસની હકીકતો અને સંજોગોના પ્રકાશમાં તેમની વિરોધી રજૂઆતો ધ્યાનમાં લીધા પછી, કોર્ટનો એવો મત છે કે

જવેલરી અને સોનાના આભૂષણો મુક્ત કરવા માટેની અરજદારની અરજી નકારતો પ્રતિવાદી દ્વારા પસાર કરાયેલ આક્ષેપિત આદેશ કાયદામાં ટકી શકે તેમ નથી અને તેથી તેને રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવા પાત્ર છે. કલમ-૧૩૨બી(૧) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ ખૂબ જ સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ છે. કલમ ૧૩૨બી અધિનિયમની કલમ-૧૩૨ હેઠળ જમ કરાયેલી અથવા કલમ-૧૩૨એ હેઠળ માન્યતા પ્રાપ્ત સંપત્તિ સાથે વ્યવહાર કરે છે. અધિનિયમની કલમ-૧૩૨બી(૧)(i) હેઠળ વિગતવાર પ્રક્રિયા સૂચવવામાં આવી છે. આવી જમ કરાયેલી સંપત્તિમાંથી, વર્તમાન જવાબદારીની રકમ અથવા નિયમિત આકારણી અથવા પુનઃ આકારણી પૂર્ણ થવા પર નિર્ધારિત જવાબદારીની રકમ જેમાં આવા આકારણી અથવા પુનઃ આકારણીના સંબંધમાં લાદવામાં આવેલ કોઈપણ દંડ અથવા ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજનો સમાવેશ થાય છે તે વસૂલ કરવાની હોય છે. આ કલમની પ્રથમ શરત આકારણીધારકને જે મહિનામાં સંપત્તિ જમ કરવામાં આવી હતી તે મહિનાના અંતથી

૩૦ દિવસની અંદર અરજી કરવા સક્ષમ બનાવે છે. સંપત્તિ મુક્ત કરવા માટે આકારણીધારકે આકારણી અધિકારીના સંતોષ મુજબ આવી સંપત્તિના સંપાદનની પ્રકૃતિ અને સ્ત્રોત સમજાવવો જરૂરી છે. આવા સંતોષ પર અને ચીફ કમિશનરની પૂર્વ મંજૂરી સાથે આકારણી અધિકારી તે વ્યક્તિને સંપત્તિ મુક્ત કરવા માટે સક્ષમ છે જેની કસ્ટડીમાંથી સંપત્તિ જપ્ત કરવામાં આવી હતી. આ કલમની બીજી શરત સ્પષ્ટ કરે છે કે કલમ-૧૩૨ હેઠળ શોધ માટે અથવા કલમ-૧૩૨એ હેઠળ રિક્વિઝિશન માટે, જે પણ કિસ્સો હોય, છેલ્લી અધિકૃતતા બજાવવામાં આવી હોય તે તારીખથી ૧૨૦ દિવસના સમયગાળાની અંદર સંપત્તિ મુક્ત કરવી જરૂરી છે.

૧૯. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદારે માન્ય સમય મર્યાદામાં અરજી કરી હતી. ૧૨૦ દિવસનો સમયગાળો પૂરો થઈ ગયો હોવા છતાં, સંપત્તિ મુક્ત કરવામાં આવી ન હતી. અરજદારે ત્યારબાદ રિમાઈન્ડર મોકલ્યું અને તેમ છતાં પ્રતિવાદી વતી કોઈ

પગલાં લેવામાં આવ્યા નહીં. તેથી, અરજદારે રિટ પિટિશન મારફતે આ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો. આ પિટિશનની પેન્ડન્સી દરમિયાન, અરજદારની અરજી નકારી કાઢવામાં આવી હતી અને કારણ કે પ્રતિવાદી દ્વારા નવું કારણ (cause of action) આપતો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તેથી અગાઉની પિટિશન પાછી ખેંચવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને નવી પિટિશન દાખલ કરવાની છૂટ આપવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓની કાર્યવાહી અત્યંત વાંધાજનક છે કારણ કે અગાઉની પિટિશનમાં, નોટિસ જારી કર્યા પછી જવાબ એફિડેવિટ દાખલ કરવા માટે સમય માંગવામાં આવ્યો હતો. જોકે, આ સમયનો ઉપયોગ આદેશ પસાર કરવાના હેતુ માટે કરવામાં આવ્યો હતો જેથી અગાઉની પિટિશનને નિષ્ફળ બનાવી શકાય. એફિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયમાં પ્રતિવાદીઓએ એવું વલણ અપનાવ્યું છે કે તપાસના મદદનીશ નિયામક દ્વારા એક વિગતવાર નોંધ તૈયાર કરવામાં આવી હતી જેના દ્વારા સોનાના આભૂષણો અને જવેલરી મુક્ત કરવાના અરજદારના દાવાને નકારી

કાઢવામાં આવ્યો હતો. જોકે, ઉક્ત નોંધની જાણ અરજદારને ક્યારેય કરવામાં આવી ન હતી. એફિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયમાં પ્રતિવાદી દ્વારા લેવામાં આવેલા વલણ સાથે અરજદારને કોઈ સંબંધ નથી. અધિકારક્ષેત્રમાં ફેરફારના સંબંધમાં વ્યક્તિએ અધિનિયમની કલમ-૧૩૨બી(૧)(i) ની જોગવાઈઓનું પાલન જોવું પડશે. પ્રથમ બાબત એ છે કે સંપત્તિના સંપાદનની પ્રકૃતિ અને સ્ત્રોત સમજાવતી સમયસર અરજી કરવી જે અરજદાર દ્વારા યોગ્ય રીતે કરવામાં આવી હતી. ૧૨૦ દિવસના માન્ય સમયગાળા દરમિયાન કોઈ વિવાદ ઉભો કરવામાં આવ્યો ન હતો. ઉક્ત સમયગાળો પૂરો થયા પછી જ તમામ પ્રકારની દલીલો ઉભી કરતો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. જોકે, અધિનિયમની કલમ-૧૩૨બી(૧)(i) ની બીજી શરતમાં સમાવિષ્ટ આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને આ સ્વીકાર્ય નથી. તે સ્પષ્ટપણે કહે છે કે સંપત્તિ અથવા તેનો કોઈપણ ભાગ ૧૨૦ દિવસના સમયગાળામાં મુક્ત કરવો પડશે. એકવાર આ સમયગાળો પૂરો થઈ ગયા પછી પ્રતિવાદીઓને આ સંપત્તિ જાળવી

રાખવાનો કોઈ અધિકાર નથી. કંઈક અંશે સમાન જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરતા, આ કોર્ટે કાવસજી નુસેરવાનજી દિનશા (સુપ્રા) ના કેસમાં પહેલેથી જ એવો મત લીધો છે કે જેમાં અધિકૃત અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા કારણોની જાણ કર્યા વિના અને કમિશનરની મંજૂરી વિના જમીની તારીખથી ૧૮૦ દિવસના સમયગાળાની બહાર હિસાબના પુસ્તકો જાળવી રાખવા ગેરકાયદેસર અને ગેરવાજબી ઠરાવવામાં આવ્યા હતા. ઉક્ત નિર્ણયનો ગુણોત્તર વર્તમાન કેસને સંપૂર્ણપણે આવરી લેશે અને આ તમામ કેસોમાં પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓએ ૧૨૦ દિવસના સમયગાળાની બહાર જમ કરાયેલી સંપત્તિ જાળવી રાખી છે. આવા સમયગાળા પછી પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોનું કોઈ પરિણામ નથી અને તે કાયદામાં ટકી શકે તેમ નથી.

૨૦. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ તમામ આદેશો કે જેને વર્તમાન પિટિશનોના જૂથમાં પડકારવામાં આવ્યા છે જેમાં ૧૨૦ દિવસના સમયગાળાની બહાર સંપત્તિ જાળવી રાખવામાં આવી છે તે આથી રદ કરવામાં

આવે છે અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે અને પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ સર્ચ અને સીઝર કામગીરી દરમિયાન તેમના દ્વારા જમ કરાયેલા સોનાના આભૂષણો અને જવેલરી તાત્કાલિક મુક્ત કરે અને કોઈ પણ સંજોગોમાં આ કોર્ટની રિટ મળ્યાની તારીખથી અથવા આ આદેશની પ્રમાણિત નકલ મળ્યાની તારીખથી, જે વહેલું હોય તે બે અઠવાડિયા પછી નહીં."

૧૦. આપણે કાવસજી ગુસેરવાનજી દિનશા વિ. ITO [૧૯૮૭] ૧૬૫ ITR ૭૦૨ ના કેસમાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચના નિર્ણયનો પણ સંદર્ભ આપી શકીએ છીએ; જેમાં, કોર્ટને જાણવા મળ્યું કે આકારણીધારકના પુસ્તકો અને દસ્તાવેજો, જે સર્ચ અને સીઝર કામગીરી દરમિયાન જમ કરવામાં આવ્યા હતા, તે આવા હેતુ માટે આકારણી અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા કારણોની જાણ કર્યા વિના ૧૮૦ દિવસના સમયગાળાથી વધુ સમય માટે જાળવી રાખવામાં આવ્યા હતા. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે, હિસાબના પુસ્તકો અને જમ કરાયેલા દસ્તાવેજોનું સતત જાળવી રાખવું, તેથી, ગેરકાયદેસર અને અમાન્ય હશે. એવું

અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે:
"વર્તમાન કેસમાં, નવેમ્બર/ડિસેમ્બર, ૧૯૮૪ માં
એકાઉન્ટ બુક્સ/દસ્તાવેજો જમ કરવામાં આવ્યા હતા.
સ્વીકાર્ય રીતે, ૧૮૦ દિવસનો સમયગાળો પૂરો થયા
પછી, અધિકૃત અધિકારી દ્વારા જણાવેલ કારણો અને
કમિશનરની મંજૂરીની જાણ કર્યા વિના મહેસૂલ
સત્તાવાળાઓ દ્વારા દસ્તાવેજો જાળવી રાખવામાં આવ્યા
છે. આજ સુધી, આકારણીધારકને આવી કોઈ જાણ
કરવામાં આવી નથી અને, તેથી, ઉપરોક્ત નિર્ણયના
ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં રાખીને, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે
એકાઉન્ટ બુક્સ/દસ્તાવેજોની વિસ્તૃત જાળવણી
સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર અને ગેરવાજબી છે. તેથી,
અમારો અભિપ્રાય છે કે આકારણીધારક દ્વારા કરવામાં
આવેલી ફરિયાદ યોગ્ય છે."

૧૧. આથી જોઈ શકાય છે કે જ્યારે હિસાબના પુસ્તકો
અથવા જમ કરાયેલી સંપત્તિ જાળવી રાખવાના પ્રશ્નની
વાત આવે છે ત્યારે અદાલતો અધિનિયમની કલમ
૧૩૨એ અને ૧૩૨બી હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલ

સમયમર્યાદાને ઘણું મહત્વ આપે છે. અમે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (i) ની વધુ શરતમાં પૂરી પાડવામાં આવેલ સમયમર્યાદાને માત્ર માર્ગદર્શિકા તરીકે વાંચી શકતા નથી. આવો કોઈપણ દષ્ટિકોણ વૈધાનિક જોગવાઈઓની કડકાઈને નોંધપાત્ર રીતે નબળી પાડશે અને સંબંધિત વ્યક્તિ કે જે જમ કરાચેલી સંપત્તિના સ્ત્રોતને સમજાવવા માટે સંપૂર્ણપણે કાયદેસર રીતે સ્થિતિમાં હોઈ શકે તેની અરજી નક્કી કર્યા વિના અનિશ્ચિત સમયગાળા માટે ભવિષ્યની સંભવિત જવાબદારી નક્કી થવાની રાહ જોતા જમ કરાચેલી સંપત્તિ જાળવી રાખવા માટે આકારણી અધિકારીને અમર્યાદિત સત્તા આપશે.

૧૨. ઉપર નોંધેલ હકીકતો એકદમ સ્પષ્ટ છે. જમ કરાચેલી સંપત્તિ મુક્ત કરવાના હેતુ માટે અરજદારની અરજી, જે ૧૭.૦૪.૨૦૧૪ ના રોજ કરવામાં આવી હતી, તેનો નિર્ણય માત્ર ૨૦.૦૭.૨૦૧૫ ના રોજ એટલે કે એક વર્ષ પછી લેવામાં આવ્યો હતો. આ દરમિયાન, અરજદારે બે રિમાઈન્ડર મોકલ્યા હતા. આકારણી અધિકારીની

કાર્યવાહીને માન્ય રાખી શકાય નહીં. તારીખ ૨૦.૦૭.૨૦૧૫ નો આક્ષેપિત આદેશ બાજુ પર રાખવામાં આવે છે. જમ કરાયેલી રોકડ રકમ અરજદારની તરફેણમાં કાયદા મુજબ વ્યાજ સાથે મુક્ત કરવામાં આવશે.

૧૩. આ નિર્દેશ સાથે, પિટિશનનો નિકાલ કરવામાં આવે છે."

૧૮. વધુમાં, આ કોર્ટે આશિષ જયંતિલાલ સંઘવી (મેસર્સ વીર ઇમ્પેક્સના પ્રોપાઈટર) વિ. ઇન્કમ-ટેક્સ ઓફિસરના કેસમાં એસ.સી.એ નં. ૧૦૬૬૭/૨૦૨૦ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"વિશ્લેષણ:

૨૩. પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીઓમાંથી પસાર થયા પછી, અમારી વિચારણા માટે માત્ર એક જ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું અમે પ્રતિવાદીઓને અરજદારને હીરા સોંપવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ.

XXX

XXX

XXX

૨૦. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ તમામ આદેશો કે જેને વર્તમાન પિટિશનોના જૂથમાં પડકારવામાં આવ્યા છે જેમાં ૧૨૦ દિવસના સમયગાળાની બહાર સંપત્તિ જાળવી રાખવામાં આવી છે તે આથી રદ કરવામાં આવે છે અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે અને પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ સર્ચ અને સીઝર કામગીરી દરમિયાન તેમના દ્વારા જપ્ત કરાયેલા સોનાના આભૂષણો અને જવેલરી તાત્કાલિક મુક્ત કરે અને કોઈ પણ સંજોગોમાં આ કોર્ટની રિટ મળ્યાની તારીખથી અથવા આ આદેશની પ્રમાણિત નકલ મળ્યાની તારીખથી, જે વહેલું હોય તે બે અઠવાડિયા પછી નહીં.

૧૦. આપણે કાવસજી નુસેરવાનજી દિનશા વિરુદ્ધ ઈન્કમ ટેક્સ ઓફિસરના ૧૬૫ ITR પૃષ્ઠ ૭૦૨ માં નોંધાયેલા કેસમાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચના નિર્ણયનો પણ સંદર્ભ આપી શકીએ છીએ, જેમાં, કોર્ટે જાણવા મળ્યું કે આકારણીધારકના પુસ્તકો અને દસ્તાવેજો, જે સર્ચ અને સીઝર કામગીરી દરમિયાન જપ્ત

કરવામાં આવ્યા હતા, તે આવા હેતુ માટે આકારણી અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા કારણોની જાણ કર્યા વિના ૧૮૦ દિવસના સમયગાળાથી વધુ સમય માટે જાળવી રાખવામાં આવ્યા હતા. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે, હિસાબના પુસ્તકો અને જમ કરાયેલા દસ્તાવેજોનું સતત જાળવી રાખવું, તેથી, ગેરકાયદેસર અને અમાન્ય હશે. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે:

"વર્તમાન કેસમાં, નવેમ્બર/ડિસેમ્બર, ૧૯૮૪ માં એકાઉન્ટ બુક્સ/દસ્તાવેજો જમ કરવામાં આવ્યા હતા. સ્વીકાર્ય રીતે, ૧૮૦ દિવસનો સમયગાળો પૂરો થયા પછી, અધિકૃત અધિકારી દ્વારા જણાવેલ કારણો અને કમિશનરની મંજૂરીની જાણ કર્યા વિના મહેસૂલ સત્તાવાળાઓ દ્વારા દસ્તાવેજો જાળવી રાખવામાં આવ્યા છે. આજ સુધી, આકારણીધારકને આવી કોઈ જાણ કરવામાં આવી નથી અને, તેથી, ઉપરોક્ત નિર્ણયના ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં રાખીને, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે એકાઉન્ટ બુક્સ/દસ્તાવેજોની વિસ્તૃત જાળવણી સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર અને ગેરવાજબી છે. તેથી,

અમારો અભિપ્રાય છે કે આકારણીધારક દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદ યોગ્ય છે."

૧૧. આથી જોઈ શકાય છે કે જ્યારે હિસાબના પુસ્તકો અથવા જમ કરાયેલી સંપત્તિ જાળવી રાખવાના પ્રશ્નની વાત આવે છે ત્યારે અદાલતો અધિનિયમની કલમ ૧૩૨એ અને ૧૩૨બી હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલ સમયમર્યાદાને ઘણું મહત્વ આપે છે. અમે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (i) ની વધુ શરતમાં પૂરી પાડવામાં આવેલ સમયમર્યાદાને માત્ર માર્ગદર્શિકા તરીકે વાંચી શકતા નથી. આવો કોઈપણ દૃષ્ટિકોણ વૈધાનિક જોગવાઈઓની કડકાઈને નોંધપાત્ર રીતે નબળી પાડશે અને સંબંધિત વ્યક્તિ કે જે જમ કરાયેલી સંપત્તિના સ્ત્રોતને સમજાવવા માટે સંપૂર્ણપણે કાયદેસર રીતે સ્થિતિમાં હોઈ શકે તેની અરજી નક્કી કર્યા વિના અનિશ્ચિત સમયગાળા માટે ભવિષ્યની સંભવિત જવાબદારી નક્કી થવાની રાહ જોતા જમ કરાયેલી

સંપત્તિ જાળવી રાખવા માટે આકારણી અધિકારીને અમર્યાદિત સત્તા આપશે.

૧૨. ઉપર નોંધેલ હકીકતો એકદમ સ્પષ્ટ છે. જમ કરાયેલી સંપત્તિ મુક્ત કરવાના હેતુ માટે અરજદારની અરજી, જે ૧૭.૦૪.૨૦૧૪ ના રોજ કરવામાં આવી હતી, તેનો નિર્ણય માત્ર ૨૦.૦૭.૨૦૧૫ ના રોજ એટલે કે એક વર્ષ પછી લેવામાં આવ્યો હતો. આ દરમિયાન, અરજદારે બે રિમાઈન્ડર મોકલ્યા હતા. આકારણી અધિકારીની કાર્યવાહીને માન્ય રાખી શકાય નહીં. તારીખ ૨૦.૦૭.૨૦૧૫ નો આક્ષેપિત આદેશ બાજુ પર રાખવામાં આવે છે. જમ કરાયેલી રોકડ રકમ અરજદારની તરફેણમાં કાયદા મુજબ વ્યાજ સાથે મુક્ત કરવામાં આવશે.

૧૩. આ નિર્દેશ સાથે, પિટિશનનો નિકાલ કરવામાં આવે છે."

૧૯. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, તે સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે આકારણી અધિકારી દ્વારા આકારણી કરવા ન આવે ત્યાં સુધી અનિશ્ચિત સમયગાળા માટે જમ કરાચેલી સંપત્તિ જાળવી રાખીને વૈધાનિક જોગવાઈઓની કડકાઈને નોંધપાત્ર રીતે નબળી પાડવાનો કોઈપણ પ્રયાસ, અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની જોગવાઈઓના કાયદાકીય આશયની વિરુદ્ધ છે. એકવાર આકારણીધારકે અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (i) મુજબ અરજી કરી દીધા પછી, આકારણી અધિકારી માટે માલ તાત્કાલિક મુક્ત કરવો ફરજિયાત રહેશે, જો અધિનિયમની કલમ ૧૩૨બી ની પેટા-કલમ(૧) હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી શરતો પૂર્ણ થતી હોય.

૨૦. વર્તમાન અરજદારની અરજીએ સ્પષ્ટપણે સંપત્તિના સંપાદનનો સ્ત્રોત જાહેર કર્યો હતો અને તેને સ્ટોક-ઈન-ટ્રેડ તરીકે જાણ કરી હતી, તેમ છતાં આકારણી અધિકારીએ અરજીની તારીખથી ૧૨૦ દિવસના સમયગાળામાં ઉક્ત સંપત્તિ મુક્ત કરી ન હતી, જે આકારણી અધિકારી દ્વારા ફરજિયાતપણે કરવાનું હતું. ૨ વર્ષના સમયગાળા પછી, આકારણી અધિકારી માટે એવું કહીને અરજી નકારી કાઢવી ખુદ્દી રહેશે નહીં કે આકારણી પૂર્ણ થઈ ગઈ છે અને માંગની રકમ સ્પષ્ટ થઈ ગઈ છે. આ કૃત્ય કાનૂન દ્વારા પ્રદાન કરેલા ૧૨૦ દિવસના સમયગાળાને ખૂબ જ નિરાશ કરશે. કાયદાનો આદેશ ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે. કાયદાનો આશય આકારણીને

અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી જમ કરાયેલી સંપત્તિ સુરક્ષિત કરવાનો ન હતો, પરંતુ જો તમામ શરતો સંતોષાય, તો અરજી કર્યા પછી ૧૨૦ દિવસની અંદર તેને મુક્ત કરવાનો હતો. આકારણીને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સંપત્તિ જમ કરવાથી કાયદાનો મૂળ ઉદ્દેશ્ય નિષ્ફળ જશે.

૨૧. તેથી, આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા આકારણી અધિકારી દ્વારા શરૂ કરાયેલી કાર્યવાહી અધિનિયમની જોગવાઈઓથી વિપરીત છે અને, તેથી, પ્રતિવાદીઓ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૮.૦૪.૨૦૨૫ નો આક્ષેપિત આદેશ આથી રદ કરવામાં આવે છે અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે. પ્રતિવાદીઓને આ આદેશની નકલ મળ્યાની તારીખથી ૪ (ચાર) અઠવાડિયાના સમયગાળામાં જમ કરાયેલી સંપત્તિ મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ કાયદા અનુસાર પ્રતિવાદીઓ દ્વારા આકારણી વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માટે કોઈપણ માંગ, જો હોય તો, કરી શકાય છે.

વર્તમાન રિટ પિટિશનોને ઉપરોક્ત હદ સુધી મંજૂર કરવામાં આવે છે. રૂલ ઉપરોક્ત હદ સુધી નિરપેક્ષ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ નથી.

(ભાર્ગવ ડી. કારિયા, ન્યાયમૂર્તી)

(પ્રણવ ત્રિવેદી, ન્યાયમૂર્તી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.